

วาทกรรมฤๅษีภายใต้ยุคบริโภคนิยมในนวนิยาย แนวหลังสมัยใหม่เรื่อง “ลูกสาวฤๅษี”

Impressionism discourse under the age of consumerism in
postmodern novel “Daughter of hermit”

รังสรรค์ นัยพรม¹ Rangsan Naiprom

บทคัดย่อ

ภายใต้สังคมแบบหลังสมัยใหม่ถูกนิยามว่าเป็นยุคของการบริโภคนิยมที่ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วงชิงความหมายของคนชายขอบที่วิถีปฏิบัติถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในเชิงวัฒนธรรมเพื่อสนองตอบความปรารถนาของสังคมเมือง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมฤๅษีภายใต้ยุคบริโภคนิยมโดยใช้ตัวบทคือ นวนิยายแนวหลังสมัยใหม่เรื่อง ลูกสาวฤๅษี ของปริทรรศน์ทางบูรณาการการศึกษาพบว่า คนชายขอบในสังคมเมืองต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิถีปฏิบัติทางสังคมเพื่อให้อยู่รอดในยุคทุนนิยมผ่านกระบวนการประกอบสร้างความเป็นฤๅษี วาทกรรมฤๅษีจึงถูกนิยามและช่วงชิงความหมายในมิติที่หลากหลาย เช่น ตัวฤๅษีเองนิยามว่าลักษณะดังกล่าวคืออาชีพร ขณะที่คนนอกให้ความหมายทั้งในเชิงบวกและเชิงลบผ่านความแปลกประหลาดเพี้ยน บ้า เป็นลัทธิกลายพันธุ์ เป็นคลื่นวิกฤตศรัทธาศาสนา เป็นสภาวะหลงผิดหรือจิตหลอน เป็นพวกนอกกรีตเตียรติ เป็นปรากฏการณ์เหล่าเก่าปรุงรสดใหม่ ยุคบริโภคนิยมจึงประกอบสร้างความหมายให้ฤๅษีคือสินค้าและเป็นมหรสพทางสังคม นอกจากนี้ภาพของฤๅษียังถูกสร้างควมหมายใหม่ในรูปแบบสภาวะความจริงเสมือน (simulation) และกลายเป็นสัญลักษณ์ของการหลุดพ้นจากระบบทุนนิยม วาทกรรมฤๅษีจึงเป็นการปะทะกันระหว่างโลกสัญนิยมและโลกมหัศจรรย์ และแสดงนัยยะของการวิพากษ์สังคมแบบบริโภคนิยมได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ : วาทกรรม, ยุคบริโภคนิยม, หลังสมัยใหม่, การช่วงชิงความหมาย, คนชายขอบ, สัญนิยมมหัศจรรย์

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Lecturer, Thai Language, Department of Thai and Oriental Languages, Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University

Abstract

Under the post-modern society, it is defined as the era of consumerism that has caused a social phenomenon in several dimensions particularly in meaning contestation of the marginalized which become a cultural product to satisfy the desires of society. This article aims to analyze the discourse recluse under the age of consumerism using chapter i.e., Postmodern novel impressionism, daughter of hermit of ParithasHutangkun. The results of the study found that the marginalized in society should modify social identities and practices in order to survive in the age of capitalism through the process of creating a recluse. Impressionism discourse can be defined and dominant meanings in various dimensions such as hermit defines it by himself as a career. As for outsiders, they define both in positive and negative, through a bizarre distortion, crazy, cult mutations, a delusion or hallucination conditions, a heretic Old Wine, New Bottles phenomenal cook. The era of consumerism create meaningful social entertainment products i.e., a hermit. In addition, an image of Impressionism has created a new meaning in a virtual reality environment (simulation) and became a symbol of liberation from capitalism. Discourse Impressionism is a collision between the realist and magical world and shows the implications of social critique of consumerism and the other one.

Keywords: *Discourse, consumerism, postmodern, meaning contestation, marginalize, magical realism*

บทนำ

นวนิยายแบบหลังสมัยใหม่ เป็นกลวิธีสร้างเรื่องเล่าอีกแบบหนึ่ง que แสดงนัยยะของการวิพากษ์ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ การแสดงความตระหนักรู้ถึงการเป็นเรื่องแต่ง การปฏิเสธการเล่าเรื่องตามรูปแบบปกติ การล้อ การสร้างความเป็นสหบท การผสมผสานความจริงกับความมหัศจรรย์ และการใช้รูปแบบวรรณกรรมยอดนิยม (เสาวณิต จุลวงศ์. 2550 : 43) ส่วนในมิติของเนื้อหาเน้นไปที่สำนึกในความเป็นเรื่องแต่ง วาทกรรมอำนาจ ปรากฏการณ์สังคมบริโภค การเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย ภาวะความจริง-ความลวงในสังคม ข้อมูลข่าวสารและสังคมมหรสพ รวมไปถึงภาวะความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องของวาทกรรมอำนาจกับปรากฏการณ์สังคมบริโภคที่นำเสนอให้เห็นว่าวรรณกรรมอยู่ในฐานะของเรื่องเล่าที่เป็น “วาทกรรม” ที่สร้างความรับรู้และความทรงจำ นำเสนอและเผยแพร่ความคิดไปสู่สังคม ทั้งยังแสดงนัยยะของการเมืองเชิงอำนาจที่แฝงมากับเรื่องเล่า

ทั้งนี้ในสังคมบริโภคแบบหลังสมัยใหม่ วัตถุแห่งการบริโภคถูกทำให้เป็นสัญญาณ (sign) ที่เห็นเรื่องของการสื่อความหมายในเชิงสังคมวัฒนธรรมมากกว่าเรื่องของประโยชน์ใช้สอยในเชิงกายภาพ และได้ส่งผลต่อวิถีปฏิบัติของผู้คน ผู้เขียนได้หยิบยกนวนิยายของปริทรรศน์ หุตะนาค เรื่อง ลูกสาวฤษีมาเป็นตัวบทในการวิเคราะห์ โดยนวนิยายดังกล่าวได้รับรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีกลวิธีในการเล่าเรื่องและนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบหลังสมัยใหม่ภายใต้สังคมบริโภคนิยมผ่านชุดวาทกรรมฤษี ตัวบทเล่าเรื่องราวของลูกโมกที่เคยได้ภรรยาเป็นชาวต่างชาติ และมีลูกสาวด้วยกันคนหนึ่งชื่อเวนต์ ต่อมาภรรยาได้ทิ้งเขาและลูกสาวกลับไปยังต่างประเทศ ลูกโมกแต่งงานกับบุหงาและมีลูกด้วยกันคนหนึ่งชื่อน้องฟ้า ภายใต้สังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเพื่อการยังชีพ ทำให้อาชีพซัฟฟสามล้อไม่สามารถรองรับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นภายในครอบครัวได้ ระหว่างนั้นสามล้อลูกโมกได้รับหนังสือแปลจากลูกค้าวัยรุ่นคนหนึ่ง ทำให้เขาเกิดแรงบันดาลใจจึงได้ผันตัวไปเป็นฤษีภายในวัดและได้ประกาศตนแบบอหิงสาที่จะไม่พูดตลอดชีวิต ยกเว้นคืนวันเพ็ญ การเปลี่ยนอาชีพดังกล่าวทำให้ฐานะทางบ้านของลูกโมกดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ยากจนเริ่มเอาแบบอย่าง ทำให้วัดกลายเป็นชุมชนฤษี เช่น ฤษีที่คลานแบบสุนัข ฤษีที่หมุนรอบตัวเอง ฤษีที่อมสาก ฤษีที่กอดต้นไม้ แต่เมื่อถึงคืนเดือนเพ็ญทั้งหมดจะกลับมาปฏิบัติกิจเยี่ยงมนุษย์ ทำให้รายการต่างๆ ใช้พื้นที่ฤษีในการโฆษณาเพื่อสรรหาเงินในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามมีบางกลุ่มคนที่ออกมาประท้วงโดยอ้างว่าฤษี

คือผู้หลบหลู่ดูหมิ่นพุทธศาสนา ในที่สุดฤๅษีเหล่านั้นถูกตำรวจจับกุม เวนดี้จึงออกมาประท้วง โดยอดข้าวเหมือนคนธนีส่งผลให้ฤๅษีเหล่านั้นพ้นโทษและได้ย้ายพื้นที่ไปยังบริเวณปานอก เมืองในตอนท้ายปรากฏว่าฤๅษีกลายเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์สามารถเหาะบนท้องฟ้าและหายตัวได้

การศึกษาเรื่องเล่าหลังสมัยใหม่จะเป็นการเปิดพื้นที่ในการวิพากษ์ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชายขอบที่ต้องต่อสู้และต่อรองกับอำนาจรัฐ และสถานะเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่สร้างมนุษย์ในกลายเป็นสินค้าในเชิงพาณิชย์ โดยผู้เขียนจะใช้กรอบแนวคิดเรื่องวาทกรรมและการบริโภคเชิงสัญลักษณ์เป็นมโนทัศน์หลักในการศึกษาเพื่อเผยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้คนที่ถูกรอบงำโดยลัทธิบริโภคนิยม

จากคนชายขอบถึงวาทกรรมฤๅษี : กระบวนการช่วงชิงความหมายภายใต้สังคมหลังสมัยใหม่

ความเป็นชายขอบ (marginality) เป็นกระบวนการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้คนในสังคมที่ไม่ใช่เรื่องของการถูกกีดกันให้ไปอยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่ด้อยโอกาสในทางเศรษฐกิจ หรืออำนาจ หรือไม่เข้าประเภทแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นเรื่องของความรู้และความจริงที่คนอื่นสร้างขึ้นมา กลายเป็น “สามัญสำนึก” ที่รับรู้เข้าใจกันในสังคม โดยไม่ต้องตั้งคำถาม ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งชายขอบเอง อาจรับหรืออ้างอิงไปเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวเองด้วย รวมทั้งการต่อต้านโต้แย้งปฏิเสธในเวลาเดียวกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน (nymmetrical relations) ที่ดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งทำให้คนบางกลุ่มถูกทำให้คนกลุ่มอื่นพูดแทน หรือสร้างภาพให้แทนผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรม (ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. 12-13) ซึ่งวาทกรรมในที่นี้หมายถึง ระบบการสร้างความหมายหรืออัตลักษณ์ให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งในยุคสมัยและสังคม วัฒนธรรมเฉพาะหนึ่งผ่านทางการใช้ภาษา เช่น การพูด การเขียน และการปฏิบัติจริงทางสังคมในแง่จารีต ประเพณี ค่านิยม สถาบัน โดยที่การสร้างความหมายหรือ อัตลักษณ์นั้นถือเป็นการใช้อำนาจด้วยเสมอ เพราะอาจไปกดทับหรือลดทอนความหมายหรืออัตลักษณ์แบบอื่นๆไม่ให้มีโอกาสรักษา แม้ว่าการสร้างหรือกำหนดความหมายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดได้อย่างตายตัวและอาจเปลี่ยนแปลงได้ในความสัมพันธ์เชิงสังคม จึงเปิดโอกาสให้เกิดการช่วงชิงการสร้างความหมายโดยกลุ่มต่างๆ ซึ่งรวมถึงกลุ่มคนที่เสียเปรียบทางสังคม วัฒนธรรมด้วย (ถนอมนวล หิรัญเทพ. 2551 : 2)

ในนวนิยายเรื่อง ลูกสาวฤๅษี ตัวละครเอกในเรื่องถูกนำเสนอผ่านการประกอบสร้างความหมายให้เป็นคนชายขอบผ่านมิติทางเศรษฐกิจคือ เรื่องของความยากจนที่ผู้คนยังคง

หลงใหลกับการบริโภคสินค้าภายใต้ระบบทุนนิยม โดยเฉพาะการนำเสนอผ่านอาชีพของตัวละครเอกที่ชื่อ “ลุงโมก” ที่ประกอบอาชีพถีบสามล้อรับส่งผู้โดยสารที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งมีลักษณะย้อนแย้งกับบริบทในสังคมปัจจุบันที่เน้นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความรวดเร็วสะดวกสบายของกระบวนการขนส่งและเดินทาง ทำให้อาชีพที่เคยเจริญรุ่งเรืองและมีรายได้สูงในอดีตถูกประเมินค่าว่าไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวได้ ดังตัวอย่าง

“สุดท้าย หรือเวนต์ ทองนวย วัย 15 กำลังย่างสาวแรกแย้ม เธอเหมือนมีอาการทางจิต เมื่อไม่ได้ตั้งใจจะวิ่งไปต้อเจียงในห้อง ยาระงับความเครียดอย่างเดียวคือเงินสัก 20-30 บาท เอาไปบำบัดเหยียวยที่ร้านค้า 24 ชั่วโมงใกล้ๆบ้าน วันนี้เธอรื้อดีใส่ลุงโมกหรือพ่อเพราะไม่ได้เงิน แต่เธอไม่มีเงินเข้าใจพ่อผู้ถีบสามล้อดำเนินชีวิตให้รอดในสังคมสมัยใหม่กับความเปลี่ยนแปลงที่มาเร็วเหลือเกิน ลองนึกดูสิยังมีใครอีกถีบสามล้อรับจ้างแลกเอาเงิน 70-80 บาท ซึ่งถือว่าแพงแล้วแต่ละเที่ยว ในละอองฝุ่นสายลมแดดที่ปลิวฟุ้งถนน ไหนต้องต่อสู้กับสองแถวรับจ้างออกใหม่พุ่งแข่งเร็ว ค่าโดยสารถูกกว่าแค่ 9-10 บาทสามล้อจึงรอเวลาเข้ากรูหรือสูสาน ที่มีไม่กี่คันต้องนับเป็นสายอมตะเหนียวแน่นตั้งแต่วัยรุ่นปู่ย่าตาทวด เพิ่งไม่นานที่ทางการเริ่มโปรย ยาหอมจะสนับสนุนเข้าส่วนงานอนุรักษ์ เพราะดูเข้ากันดีกับวัดพระวิหารเจดีย์ทอง แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานซึ่งทำเงินมากมายให้แก่จังหวัด” (ลูกสาว ฤษี. 2549 : 10)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจซึ่งทำให้สังคมมุ่งไปในทางการผลิตวัตถุสิ่งของเพื่อการบริโภคและความสุข วาทกรรมการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นไปที่การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมได้ส่งผลกระทบต่ออาชีพบางประเภท คนถีบสามล้อถูกสร้างให้เป็นชายขอบเนื่องจากการนำไปเปรียบเทียบกับคู่ตรงกันข้ามคือ “รถสองแถว” ที่ให้ทั้งเรื่องของความสะดวกสบายและความประหยัด นอกจากนี้การที่รัฐพยายามใช้นโยบายการท่องเที่ยวผ่านการอนุรักษ์อาชีพถีบสามล้อซึ่งอาจส่งผลดีในเรื่องการเสริมสร้างรายได้ แต่อีกนัยหนึ่งลักษณะดังกล่าวคือการกดทับอัตลักษณ์ของผู้คนโดยการสร้างให้เป็นวัตถุในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ภาพของเวนต์ ยังถูกอธิบายผ่านอาการโรคจิตที่ต้องระบายออกกับสัญลักษณ์ (symbol) ของระบบทุนนิยมคือร้านสะดวกซื้อ อันกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมในการสร้างความหมายให้กับอัตลักษณ์สมัยใหม่ของผู้คนที่ต้องการความสะดวกสบายและการก้าวข้ามพื้นที่เข้าสู่วัฒนธรรมเมือง

นอกจากนี้ตัวบ่งชี้เสนอภาพความยากจนของฤษีตนอื่นๆนอกจากฤษีโมก ที่ได้ผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจนต้องเปลี่ยนอาชีพเป็นฤษีเพื่อขอรับเงินบริจาคมาใช้ยังชีพภายในครอบครัว ดังตัวอย่าง

“และทั้งหมดของคำคินนี้หรือแม้แต่หลายคินก่อนหน้า ได้ถูกบันทึกไว้เป็นข้อมูลสำคัญยิ่งของชายผู้หนึ่งนามว่าลุงผล ผู้เป็นเพื่อนเรือนเคียงอีกคนในชุมชนทำยัด แกอาศัยอยู่ในบ้านโทรมฏกับเมียที่ขายขนมครกและลูกวัยรุ่นติดเหล้า ตัวแกเคยมีอาชีพเป็นการโรง แต่โดนไล่ความว่าขโมยของเลยต้องออกมาอยู่บ้านหลายปีแล้ว ชีวิตมีแต่นั่งๆนอนๆ หูกี่ตึงขึ้นทุกวัน บางทีนึกครึ้มจึงทำห่อหมกปลาขาย แต่ความร่ำคาญใหญ่ของตัวเองที่ตั้งจนเกือบไม่ได้ยินเสียงทำให้อยากอยู่เฉยๆ ใครจะสื่อสารกับแกแต่ละที่ต้องพูดเสียงดังกรอกเข้าไป สภาพจนยากในยุคน้ำมันแพงทุกอย่างดูเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตไปหมด เงินเก็บได้น้อยนิดต้องถูกควักออกทุกวันวันต่อวันให้พอเพียง อีกอย่าง ช่วงหลังแกหันไปเล่นพนันบอลจนมีหนี้สินรุงรัง กว่าจู้ตัวมีพินันพาความเครียดมาเยือนจนสมองแทบแตก และจากการสังเกตของแก ยามที่ใครๆ พากันเตี้อรือน หน้ามื่อกับภาวะเศรษฐกิจ มีเพียงครอบครัวของสองฤษีที่เจริญผิตผูดตา” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 79)

ความยากจนกลายเป็นเหตุผลหลักในยุคนสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้คนจนในฐานะคนชายขอบในสังคมที่ด้อยการศึกษาและถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้พยายามแสวงหาหนทางในการสร้างรายได้เพื่อยังชีพ โดยผู้ที่เริ่มต้นในการเข้าสู่กระบวนการฤษีคือลุงโมก เนื่องจากแกได้รับหนังสือจากเด็กหนุ่มคนหนึ่งขณะที่ถือสามล้อไปส่งเขาที่บ้าน ดังตัวอย่าง

“แกบ่นในใจ “ไอ้เด็กเลวมันโยนหนังสืออะไรให้วะ” ลุงโมกหยิบมาพลิกดู หนังสือเล่มนั้นชื่อ ครึ่งทางชีวิต อ่านไปมามีคำขยายว่า “วรรณกรรมของนักเขียนรางวัลโนเบลปี 2001” มีบรรยายเล็กๆว่า “การค้นหาลัทธิธรรมอย่างไร้จุดหมาย การเดินทางไกล และคำตอบที่ร้อคอยชั่วชีวิต” ส่วนชื่อคนเขียนเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อเปิดข้างในดูตรงคำนำ บอกคนเขียนคือ วี. เอส. ไนพอล “จะสนุกเท่าเพชรพระอุมาเรือ” ลุงโมกคิด เพราะทั้งชีวิตที่เคยอ่านพ็อกเก็ตบุ๊ก เป็นของพนมเทียนสมัยนานนม เมื่อก่อนอ่านได้อ่านดี เพราะชวนให้เตลิดไปกับไรเฟิล ผจญปลาล่าสัตว์ มันคือชีวิตพรานลูกผู้ชายโรแมนติกที่พบรักกับหม่อมราชวงศ์หญิงคารินแสนสง่า ข่างต่างกับชีวิตแกในปัจจุบันลิบลิว ชีวิตที่มีไว้สำหรับถอดถอนใจให้บุหงา เธอไม่ใช่เจ้าหญิง แม้จะเคยสวระระดับดาวร่วงตอนสาว แต่ตอนนี้แกลงเยอะพอกกับตัวแกที่เหี่ยวยุ่นลง “เฮ้อ...ชีวิต” ลุงโมกบ่น ฤษีๆสองสามที่แล้วถือสามล้อต่อ” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 15)

ลักษณะชุดเหตุการณ์ที่ปรากฏในข้อความดังกล่าว แสดงนัยของความเป็นหลังสมัยใหม่ในทางวรรณกรรมผ่านการสร้างความเป็นสหบท (intertextuality) คือ การมองงานประพันธ์เป็นดั่งบท (text) ที่ประกอบสร้างขึ้นจากดั่งบทหรือรหัสวัฒนธรรมต่างๆที่ปรากฏมาก่อนแล้วในวรรณกรรม ในศิลปะแขนงอื่นๆ หรือในบริบทสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ และการประกอบสร้างความหมายของดั่งบทใหม่ขึ้นอยู่กับการตีความหรือการอ่านเชื่อมโยงรหัสวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดโครงข่ายความสัมพันธ์ระหว่างดั่งบทขึ้น (เสาวณิต จุลวงศ์. 2550 :45) เรื่องเล่านำเสนอความเป็นสหบทกับนวนิยายเรื่อง “หมานคร” ของ คอยนุช ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2546 โดยนำเสนอประเด็นหลักในเรื่องการปรับตัวของคนในช่วงเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยภายใต้สังคมเมืองหลวงคือกรุงเทพฯ ในตอนที่จินนางเอกของเรื่องได้รับหนังสือปกสีขาวที่หล่นลงมาจากเครื่องบิน เธอจินตนาการว่าหนังสือดังกล่าวเป็นคัมภีร์แห่งความหวังที่จะนำเธอไปสู่การเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับลูจโมกที่ต้องการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ต่างกันตรงที่ว่าหนังสือปกขาวของจินคือหนังสือลามกอนาจารที่ไม่ใช่สัญลักษณ์ที่สื่อถึง “ความดี” เหมือนกับสีขาวบนหน้าปก และภาษาต่างประเทศไม่ได้สร้างความหมายของเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือในเชิงบวกแต่ประการใด ผิดกับหนังสือวรรณกรรมโนเบลที่ ลูจโมกได้รับที่กลายเป็นแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนอาชีพเข้าสู่ความเป็นนัสนอกจากนี้ดั่งบทยังได้แสดงการล้อ (parody) วรรณกรรมเรื่องเพชรพระอุมาเกี่ยวกับชีวิตจริงของลูจโมกที่นอกจากจะเป็นกลวิธีเพื่อสร้างความตลกขบขันแล้ว ยังเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการผลักดันเข้าสู่ความเป็นชายขอบของตัวละครได้อีกประการหนึ่ง

เมื่อลูจโมกกลับไปปรึกษาเรื่องการเปลี่ยนอาชีพกับครอบครัว ทุกคนพยายามประกอบสร้างความเป็นนัสนี้ให้มีตัวตนในโลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวนต์ได้ไปค้นคว้าหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับความเป็นนัสนั้น อันแสดงนัยยะของการต่อสู้และประนีประนอมระหว่างความเป็นวิทยาศาสตร์และโลกทางไสยศาสตร์ที่เน้นการให้คุณค่าเรื่องจิตวิญญาณและอำนาจเหนือธรรมชาติที่ตรึงระงับในทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถหาข้อพิสูจน์ได้ ดังตัวอย่าง

“เมื่อเวนต์ได้ไป พ่อท่าทางเริ่มเพี้ยนขึ้นมาจริงๆ แกพยายามเอาผ้าห่อหัวห่อตัวเหมือนนักบวชในยุคmittelalt ของคริสเตียน ผ้าคลุมที่เอามาทำชุดก็ดูแปลกๆเหมือนพอมด เมื่อเวนต์เดินเข้ามา แกทำหน้าที่ตาชุกชุกขิกถาม

“ตอนนี้พ่อต้องเลือกชุดก่อน ลูกว่านุ่งขาวห่มขาวแล้วโพกผ้าแดง หรือนุ่งดำห่มดำแบบชุดนี้ หรือแต่งตัวแบบคนป่าตี” ลูจโมกพูดจบก็หมุนตัวในชุดดำ มีลูกประกาศาโตๆที่ไม่รู้หามาจากไหนสวมคล้องคอไว้

“ไม่เลวนี้พ่อ แต่นี่พ่อจะทิ้งพวกเราไปแล้วใช่ไหม”

“ก็ลูกอยากให้เราพ่อเปลี่ยนอาชีพไป จำไม่ได้รี เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องหาเงินหาทองให้มากขึ้น พ่อถึงสามล้อยี่สิบปีแล้ว ยังไม่มีอะไรดีไปกว่านี้นอกจากความจนลง แม่เองก็บอกว่าหมดยุคอาชีพสามล้อยี่สิบปีแล้ว ถึงตอนนี้พ่อไม่อยากฝัน” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 33)

ตัวอย่างข้างต้น ความเป็นฤษีถูกมองว่าเป็นอาชีพชนิดหนึ่ง และสามารถเป็นได้โดยง่ายโดยเพียงหยิบเครื่องแต่งกายที่สื่อสัญญาณ (sign) ถึงความเป็นฤษีมาสวมใส่ ชุตฤษีจึงไม่ได้สื่อความหมายเฉพาะเชิงประโยชน์ใช้สอยที่เป็นเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น แต่ยังสื่อถึงการเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ทางสังคมจากคนชายขอบในพื้นที่เมืองเข้าสู่กระบวนการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred space) ทางสังคมอีกด้วย และอีกลักษณะหนึ่งที่ฤษีต้องมีคือ การทำตัวให้แปลกแยกทางสังคมผ่านพฤติกรรมที่ไม่ปกติโดยการไม่พูดตลอดชีวิต ยกเว้นตอนพระจันทร์เต็มดวง 15 ค่ำ โดยพูด 10 นาที ดังตัวอย่าง

“สิ่งที่รู้คือทำตัวให้แปลกเข้าไป เหมือนไม่สนใคร ไม่สนสังคม ปล่อยให้คนอื่นเขาว่ากันไป แยกกัน แยกชื่อ แยกรัก แยกเกลียด แยกกันหาเงิน บางทีการไม่พูดน่าจะมาจากโลกสมัยนี้ทำให้ทุกคนเหนื่อย ชีวิตมันเหนื่อยมากเกินไปแล้ว และทุกคนก็ต้องการความสบายเหมือนกับเดินซื้อของตามห้าง นี่ลูกถามพ่อว่าอะไรนะ การนั่งเงียบของพ่อทำไปทำไมใช่ไหม ไม่รู้ตรงคำถามหรือเปล่า แต่พอนอนคิดทั้งคืนว่าการประกาศว่าจะนั่งเงียบตลอดชีวิตจะทำให้ผู้คนหันมาสนใจ เหมือนชายผู้สมณะแบบในหนังสือดำรงตนถือพรหมจรรย์ เมื่อก็เห็นว่าพ่อกำลังเป็นฤษี ไม่รู้ที่พูดไปพ่อจะเข้ากันได้มั๊ยฮะๆ แต่ความจริงที่สุดที่ลูกต้องจำคือ พ่อต้องการเงินๆๆ เงินบริจาคนำทางแบบนี้” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 35)

การเข้าสู่ความเป็นฤษีของลูกโม่กมีวัตถุประสงค์หลักคือขอจัดความยากจนออกจากครอบครัวและวิธีการปฏิบัติตนของลูกโม่กคือการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นฤษีให้ดูแตกต่างไปจากคนอื่นผ่าน “การสร้างความเงียบ” โดยเลือกที่จะไม่พูดตลอดชีวิต เพราะมองว่าความเงียบคือการพักถอนจากความวุ่นวายของโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยการเร่งรัดของพื้นที่และเวลา ทุกคนต้องแข่งขันเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ตัวบทใช้ความเปรียบเทียบ (simile) ความเงียบกับการเดินซื้อของตามห้างสรรพสินค้าที่เต็มไปด้วยความสะดวกสบายภายใต้ระบบเงินตราที่แสดงนัยของการวิพากษ์ทุนนิยม นอกจากนี้รหัส (code) ชุตหนึ่งที่ชอบแฝงภายใต้ความเงียบคือ การไม่มีสิทธิ์มีเสียงในทางสังคมของคนชายขอบในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจนั่นเอง

ทั้งนี้นอกจากลูกโม่กแล้ว ยังมีฤษีคนอื่นๆที่พยายามสร้างอัตลักษณ์ของตนให้แตกต่างจากคนอื่นเพื่อหวังเงินบริจาคนำมาช่วยจุนเจือครอบครัว เช่น ฤษีออกตู้ย้อมโคลานเหมือน

หมา ยกเว้นพระจันทร์เต็มดวง 15 ค่ำ เวลา 21.00 น. จะยอมลุกขึ้นมาเดินครึ่งชั่วโมงเท่านั้น ฤๅษีผลที่เอามือดึงหูทั้งสองข้างของตนเองอยู่ตลอดเวลาฤๅษีตัวผู้อมสาก ฤๅษีผึ้งที่เอาตัวกลิ้งไปมาตามลานวัด ฤๅษีชมที่ทรมานร่างกายโดยใช้หัวไถไปมาตามพื้นดินของลานวัด ฤๅษีชิตผู้เอาขาล่ามไว้กับตุ้มเหล็กหนักหลายกิโล และฤๅษีทบผู้ถอดต้นไม้ไว้ตลอดเวลา โดยความเป็นฤๅษีดังกล่าวถูกประกอบสร้างความหมายผ่านวาทกรรมในชุดที่หลากหลาย เช่น เวนดี้ ที่มองโดยอิงกับระบบคิดขององค์ความรู้ที่ว่า ฤๅษีต้องเคร่งครัดกาย วาจา ใจ แต่ไม่ต้องอุปสมบท ถือว่าเป็นนักบวชพิเศษที่ถือศีลน้อยกว่าพระ ซึ่งปรากฏอยู่ในสมัยโบราณตามสำนักต่างๆ ที่แม้แต่พระพุทธรูปก็ยังเคยเสด็จไปฝากตัวเป็นศิษย์ยังสำนักเหล่านั้นก่อนตรัสรู้ ประเด็นสำคัญคือ ผู้ที่สร้างวาทกรรมความเป็นฤๅษีคือ เวนดี้ซึ่งถ้ามองผ่านวิธีคิดแบบบูรพาคติศึกษา (orientalism) คือ การวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรู้และขยายอำนาจทางความรู้ในเรื่อง “ความเป็นตะวันออก” ที่เกิดจากการประกอบสร้างความรู้ในลัทธิอาณานิคมตะวันตก ผ่านการมองตะวันออกในลักษณะของคนอื่นที่ด้อยกว่าและล้าหลัง และแสดงนัยยะถึงความชอบธรรมที่จะเข้าครอบงำชุดรีดปกรครองโลกตะวันออก เวนดี้จึงเป็นภาพแทน (representation) ของการผลิตความรู้ผ่านชุดวาทกรรมฤๅษีให้กับโลกตะวันออก ผ่านภาพลักษณ์ของความเป็นชายที่สื่อถึงนัยทางอำนาจ ขณะที่ลูจโมกถูกสร้างภาพลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นหญิงที่อ่อนแอ/ด้อยอำนาจ และถูกผู้คนในสังคมนำชุดวาทกรรมดังกล่าวไปปรับใช้ผ่านปฏิบัติการทางสังคมในลักษณะของการช่วงชิงความหมายในทางวัฒนธรรมที่ต้องเคลื่อนไหวเพื่อสร้างและปรับเปลี่ยนความหมายในภาวะที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มต่างๆ ในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ในวาทกรรมบางชุด ฤๅษีถูกนิยามและสร้างความหมายในเชิงลบ ผ่านความประหลาด เพี้ยน บ้า ลัทธิหมกมุ่นพันธุ เป็นคลื่นวิกฤตศรัทธาศาสนาลูกใหม่ ขณะที่นักวิชาการสายจิตวิเคราะห์ห่มองว่าเป็นภาวะจิตเภทในระยะที่ 2 ที่สร้างภาวะหลงผิดหรือจิตหลอน รายการสารคดีบางชุดมองว่าเป็นพวกนอกรีตเดียดรี้ ขณะที่นักวิชาการสายโพสต์โมเดิร์นมองในเชิงบวกว่าเป็นปรากฏการณ์เหล่าเก่าปรุงขวดใหม่ ดังตัวอย่าง

“มีคำถามว่าทำไมฤๅษีถึงไม่ไปปลีทวีเวกในป่า ประเด็นนี้ได้ถกกันทางหน้าหนังสือพิมพ์ มีบทความนักวิชาการสายโพสต์โมเดิร์นบางท่านบอกให้ใจเย็นๆ ลองให้โอกาสดีก่อน เพราะปรากฏการณ์นี้ถือเป็นเหล่าเก่าปรุงขวดใหม่ เหมือนการแก้ปัญหาวิธีแบบโพสต์โมเดิร์นของรัฐมนตรีท่านหนึ่งด้วยการจัดเลนชิงให้แข่งเสียเลย เรื่องเช่นนี้ อยากให้ตัดความผิดถูกตามเกณฑ์เก่าๆ ไปก่อน เพราะกลุ่มฤๅษีใหม่เกิดขึ้นในสังคมไฮเทคอันมีเงื่อนไขต่างจากสมัยพระเจ้าอโศก สมัยอยุธยา หรือยุคล่าอาณานิคม กรณีฤๅษีไม่เข้าป่า ทว่า

ได้รับการยอมรับ น่าจะมาจากจิตวิทยามวลชนในโลกทุนนิยมถูกโดยเจตนาจิตวิญญาณบิดเบี้ยว พวกเขาเข้ามาอย่างถูกจังหวะยิ่ง เลยได้รับการโอบอุ้มจากมวลชนแทนที่จะปล่อยให้ อยู่ตามป่าเขาโดดเดี่ยวหิวโซหนาวตายเหมือนก่อน เมื่อฤษีบำเพ็ญทุกรกิริยา กลายเป็นผล ต่อดจิตใจเสมือนได้นำโลกแห่งจิตวิญญาณกลับมาประจักษ์อีกครั้งโดยปราศจากการขาย โฆษณาชวนเชื่อเหมือนลัทธิลัทธิสินค้าแบรนด์ดังต่างๆในโลกธุรกิจ อนาคตจึงอยู่ที่พวกเขา นั้น แล้วว่าเป็นของจริงหรือแค่จ้าวอด” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 107)

ตัวอย่างข้างต้น วาทกรรมฤษีถูกอธิบายในเชิงวิชาการผ่านชุดความรู้ทาง ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงแสดงนัยยะของการวิพากษ์สังคมยุคบริโภคนิยมที่เป็นเสมือนการ สร้างลัทธิลัทธิสินค้าแบรนด์ต่างๆที่ผู้คนหันมาบริโภคความหมายในเชิงสัญลักษณ์ (sign) คือความ หมายในเชิงสังคมวัฒนธรรมมากกว่าความหมายในรูปแบบของประโยชน์ใช้สอย ฤษีแสดง ความพยายามในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้เข้ากับสังคมมวลชนในโลกทุนนิยมที่เปลี่ยน ผ่านความหมายเชิงพื้นที่จากเดิมที่เคยอยู่ป่าอย่างแร้นแค้น กลายเป็นการบำเพ็ญเพียรโดย ต่อสู้กับสภาพสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยโลกของการโฆษณาและชวนเชื่อ

นอกจากนี้วาทกรรมฤษียังถูกช่วงชิงและประกอบสร้างภายใต้สังคมแบบบริโภคนิยมที่เน้นการสร้างพื้นที่ทางความบันเทิงโดยมองว่า ฤษีคือดารา ดังตัวอย่าง

“ขณะฤษีเฒ่ากำลังพูดตรึงใจคนให้เหมือน 15 คำครวแรก ถัดไปอีกวงไม่ไกลมี เสียงเฮสนั่น ทำให้ฝูงชนมากมายที่ฟังแกอยู่แตกวงไปดู ตรงนั้นมีกลุ่มไทยเทศมุงดูฤษีออก ผู้ลุกเดินกำลังทำท่าสนุกต่อหน้าฝูงชนโดยกระโดดตีสังกา 3-4 รอบ แล้วเปลี่ยนท่าเลียน แบบพิธีละครสัตว์จนผู้คนปรบมือลั่น ผู้ควบคุมแสงสีสปอตไลท์ถูกสั่งให้หันไฟจับร่างฤษี ออกดสว่างจ้า ฤษีออกดยิ่งคึกคัก พยายามนึกท่าทางแบบเพาะกายในวัยหนุ่ม ต่อด้วยท่า เต็มมูวอลด์เกอร์ของไมเคิล แจ็คสัน ที่ลากปลายเท้าโน้มๆสไลด์ถอยหลังยาวตึงโค้งนี้มๆ จนคนเฮมากกว่าเดิม ตามด้วยการเดินเตาะไขว้ขาเหมือนนายแบบ อารมณ์ขันของแกทำให้ ผู้ชมบางคนหัวเราะจนน้ำมูกน้ำตาเล็ด แม้รู้ดีว่าเป็นฤษีควรสำรวจ แต่การรู้ธรรมชาติคน ยุคนี้ชอบตลกคาเฟ่หรืออะไรที่ตลกสนุก เมื่อवलบคุณหารกับการบำเพ็ญเพียรด้วยการคลาน ทุกวัน อารมณ์ดีเมื่อมาถูกจังหวะน่าจะดีกว่าทำเครียดๆหงอย นำเบื้ออย่างฤษีเฒ่า ถึงตอน นี้ฤษีออกดซื้อใจผู้คนจนกลายเป็นดาราฤษีบนลานวัด” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 77)

ตัวอย่างข้างต้นฤษีออกดถูกนิยามว่าเป็นดาราที่คอยสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม ภายใต้บริโภคนิยมที่ระบบความเชื่อทางไสยศาสตร์หรืออำนาจทางธรรมชาติถูกทำลาย ลงพร้อมกับระบบวิทยาศาสตร์ ฤษีถูกทำให้เป็นเรื่องตลกผ่านภาพลักษณ์ที่หลากหลาย เช่น นักเพาะกาย นักร้อง พิธีละครสัตว์ เป็นต้น ซึ่งแสดงนัยยะเรื่องภาวะของปัจเจกบุคคลใน

สังคมร่วมสมัย โดยแนวคิดกลุ่มหลังสมัยใหม่มองภาวะตัวตนของปัจเจกบุคคลในฐานะสิ่งประกอบสร้าง มิได้เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ความมีตัวตนของมนุษย์เกิดขึ้นเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และวาทกรรมสังคมที่มนุษย์แต่ละคนเข้าไปมีส่วนร่วม ด้วยเหตุนี้ตัวตนของปัจเจกบุคคลจึงเป็นสิ่งประดิษฐ์สร้าง มีความเลื่อนไหล ไม่คงที่ ไม่แน่นอน หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงได้ (Berney. 2004 : 150-151) วาทกรรมฤๅจึงกลายเป็นกระบวนการซึ่งความหมายภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปัจเจกบุคคลตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำที่ต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยทางสังคม

ฤๅกับกระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

ในโลกหลังสมัยใหม่ (postmodern world) มนุษย์ต้องเผชิญกับภาวะความหลากหลายของตัวตน (multiple self) อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน รวมไปถึงการที่ทุกสิ่งทุกอย่างได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าอย่างขนานใหญ่ เป็นยุคที่ตัวสินค้าเองกลับกลายเป็นวัฒนธรรมหลักท่ามกลางกระแสอัตลักษณ์ที่หลากหลาย สินค้าได้ทำหน้าที่โดยคอยเป็นสื่อกลางที่ปัจเจกชนใช้นิยามตัวตนระหว่างกัน (นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. 2553 : 139) โดยวิถีการบริโภคได้ถูกแทนที่ด้วย “มูลค่าสัญญา” (sign value) คือ การไม่ให้ความหมายของสินค้าในเชิงวัตถุใช้สอย หากแต่เน้นความแตกต่างของการให้ความหมายทางสังคมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัญญาต่างๆ

ในโลกยุคนี้ได้พยายามสร้างความแปลกประหลาดหรือความเป็นชายขอบของกลุ่มคนบางประเภทให้เป็นสินค้าในเชิงพาณิชย์ผ่านระบบประชาสัมพันธ์และโฆษณาชวนเชื่อของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในตอนนี้อย่างนี้เขียนจะได้ชี้ให้เห็นถึงลัทธิบริโภคนิยมที่ทำให้ฤๅในฐานะภาพแทนของความเชื่อเหนือธรรมชาติและตำนานท้องถิ่นกลายเป็นสินค้าในทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามสังคมบริโภคนิยมมีลักษณะที่สำคัญคือ การจัดสภาพแวดล้อมของพื้นที่ให้เต็มไปด้วยวัตถุมากมายที่ลวงให้ผู้คนอยู่ในพื้นที่แห่งความบันเทิง และหลบลืมโลกแห่งความเป็นจริงภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเพื่อช่วงชิงการนำในเชิงอำนาจทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดวาทกรรมความจน และผลักดันกลุ่มคนดังกล่าวสู่ความเป็นชายขอบ ดังเห็นได้จากรายการต่างๆตลอดจนนายทุนทางเศรษฐกิจและการเมืองเข้ามาจัดระเบียบชุมชนฤๅ และสร้างวาทกรรมฤๅให้เป็นผู้สร้างลัทธิสมัยใหม่ และตัวของฤๅเองต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้เข้ากับสังคมเมืองเพื่อความอยู่รอด ดังตัวอย่าง

“ถึงตอนนี้ความโชคดียังคงต่อเนื่อง เมื่อมีเศรษฐีบ่อทรายแถวอำเภอใกล้เคียงชื่อ บุญเคี้ยง ปรารณนางศ์ ผู้ซึ่งเป็นนายทุนอุดหนุนพรรคการเมืองเก่าแก่ของจังหวัด และเป็นหัวหน้าคณะคนสำคัญของนายก อบจ. คนปัจจุบัน อีกด้านเขาเป็นคนใจบุญสุนทาน เลื่อมใสศรัทธาศาสนา ถึงกับซื้อเวลาทีวี-วิทยุท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์รายการ “เรารักศาสนา” ออกอากาศทุกวัน เว้นเสาร์อาทิตย์ เขาเชื่อว่าการปรากฏกายของฤษีโมกเพลานี้อาจเป็นปรากฏการณ์มหัศจรรย์ซึ่งมีอาจปล่อยตาย เมื่อคิดว่าโลกกำลังกลับตาลปัตรอ่อนแอ ฤษีโมกอาจเป็นนิมิตใหม่มากระตุ้นผู้คนในโลกปัจจุบันคืนสู่ยุคแสวงหาของพระพุทธองค์ในวัยก่อนตรัสรู้ นั่นคือยุคนำเพ็ญทศกิริยาซึ่งได้รับความนิยมน้อยอย่างแพร่หลายในช่วงก่อนหน้าพุทธกาล ท่านเศรษฐีจึงเชื่อเรื่องการบำเพ็ญตบะแรงกล้าของฤษีอาจนำไปสู่มิติที่ไม่คาดคิดอย่างโลกของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ‘ไม่วันใดก็วันหนึ่ง’ (ลูกสาวฤษี. 2549 : 46)

ตัวอย่างข้างต้น ปรากฏการณ์ฤษีถูกมองผ่านโลกของความศักดิ์สิทธิ์และอาจกลายเป็นพื้นที่ทางเลือกในโลกแบบทุนนิยมที่ผู้คนให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่ามิติทางศาสนา วิถีปฏิบัติและพฤติกรรมของฤษีจึงถูกสร้างให้เป็นมหรสพแห่งความบันเทิงของผู้คนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างรายการในรูปแบบของเรียลลิตีโชว์ที่เน้นการนำเสนอภาพแทนของผู้คนแบบสมจริง ลักษณะดังกล่าวคือการสร้างสภาวะความจริงเสมือน (simulation) คือสื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลเชิงอำนาจในการผลิตสร้างภาพตัวแทนของวัตถุหรือปรากฏการณ์บางอย่างทางสังคมโดยการจำลองความเสมือนจริง ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ของจริงจะมีหรือไม่หรือเป็นเช่นไรไม่สำคัญ เพราะเทคโนโลยีสามารถสร้างขึ้นได้ให้กลายเป็นความจริงของตัวเอง (reality of its own) (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2551 : 472) ฤษีภายใต้วิธีคิดในยุคสภาวะเหนือจริง (hyperreality) จึงไม่ได้อยู่ที่ว่ามีจริงหรือไม่จริง มีอิทธิฤทธิ์หรือไม่มีอิทธิฤทธิ์ แต่ฤษีกลายเป็นพื้นที่ในการบริโภคของมนุษย์ภายใต้ระบบทุนนิยมที่สร้างลักษณะของความแปลกตาแปลกใหม่ (novelty) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีในการเล่าเรื่องของผู้ดำเนินรายการที่สามารถทำให้เกิดความตื่นเต้นเพิ่มขึ้นกว่าเดิมได้ ดังตัวอย่างในตอนที่ปรากฏการณ์ฤษีถูกสร้างสรรค์ผ่านรายการสารคดี และมีการจัดทำเป็นซีดีพากษ์ไทย-อังกฤษออกทีวีและจำหน่าย โดยใช้พิธีกรคือนางสาวไทยคนล่าสุดเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นไทย ดังตัวอย่าง

“สารคดีจะเริ่มจากการคิดสคริปต์ซึ่งทางรายการ “เรารักศาสนา” มีความชำนาญดีอยู่แล้ว จากนั้นส่งต่อให้กระทรวงพิจารณา ส่วนพิธีเช็นเตอร์สาวหรือพิธีกรของงานได้

ตกลงว่าจ้างนางสาวไทยคนล่าสุดมาสร้างภาพลักษณ์แลนด์ออฟสไมล์ไปพร้อมๆกัน การถ่ายทำสารคดีไม่มีอะไรซับซ้อน ทุกอย่างปล่อยให้ความสามารถของพิธีกรแสนสวยนำผู้ชมไปเหยียบโลกฤษีแต่ละตน การถ่ายทำจะมาจบในคืนฟูลมูนฤษีปาร์ตี้นัด ซึ่งคืนนั้นทุกคนจะหยุดทรมาณกายชั่วคราว และคาดได้เลยว่าสารคดีนี้คงได้เห็นผิวเรื่อยๆ ผมเผ้าเครายาวของแต่ละตนตัดกับผิวพรรณงามขาวเนียนของนางสาวไทยอย่างโดดเด่น เป็นเวลาหนึ่งเดือนกว่าการถ่ายทำก็เสร็จสิ้นสู่กระบวนการตัดต่อให้กระชับเพื่อออกฉายทางทีวี 90 นาที หรือสองตอนต่อเนื่อง และตอนนี้กำลังอยู่ในส่วนกระทรวงปรับแก้” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 90-91)

เห็นได้ว่ารายการฤษีได้ถูกผลิตสร้างในเชิงพาณิชย์ภายใต้ระบบทุนนิยมแบบเต็มขั้น มีการเขียนสคริป์รายการ มีพิธีกรที่มีชื่อเสียง รวมไปถึงการสร้างกระบวนการประชาสัมพันธ์และโฆษณา เน้นกิจกรรมในคืนวันเพ็ญซึ่งลึกลับวิจิตรของพุทธศาสนาที่มองว่าวันดังกล่าวคือเวลาแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และเทศนาธรรมทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่สื่อถึงงานสร้างสรรค์ของชาวตะวันตกในคืนพระจันทร์เต็มดวง โดยที่ตัวฤษีเองในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรมยินยอมกับการครอบงำดังกล่าวเพื่อความอยู่รอดในสังคมและพฤติกรรมดังกล่าวได้ดึงดูดผู้ชมในฐานะผู้บริโภคสินค้าทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านการสร้างภาพนิมิตให้เสพวัฒนธรรมทางสายตาท่อเนื่อง ฤษีถูกสร้างภาพลักษณ์ในฐานะดาราที่มีหน้าที่คือการแสดงเพื่อความบันเทิงของผู้ชม ดังตัวอย่างการแสดงของลูกโมกฤษีคนแรกที่มีปฏิญาณตนไม่พูดตลอดชีวิต ยกเว้นคือวันเพ็ญที่การพูดแต่ละครั้งถูกนำไปเชื่อมโยงกับวรรณกรรมเรื่องเพชรพระอุมาของพนมเทียนเพราะแถมไม่เคยอ่านหนังสือเรื่องอื่นเลย ดังตัวอย่าง

“ในที่สุดฤษีโมกก็นั่งลงที่เก้าอี้ไม้หวู มือคว้าไมล์ขึ้นมา ผู้คนเหยียบพันพากันปรบมือสนั่นก่อนจะเงิบกริบรวดเร็ว ฤษีโมกสุดลมหายใจลึก นึกถึงบางสิ่งทีพอนึกได้ตอนนี้ในนิยายเรื่องเพชรพระอุมา แกขอบออยู่ตอนหนึ่ง

“ความรู้สึกของคนเรานี้เหมือนพวาน” แกเริ่มยานๆซำๆเหมือนพระเทศน์ ดวงตาลอยไปสบจันทร์กลมเหลืองในง่ามโพธิ์ แกพูดต่อ

“เพราะมืออันตรายที่สุดที่ล่าอยู่ในป่า เป็นป่าตามความรู้สึกของเรา” ผู้คนเริ่มปรบมือสนั่นสมใจจิตที่ได้มาฟังปรัชญาคมกริบจากท่านฤษีโมก ฤษีหลับตาติดต่อกันต่อไป” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 59)

ตัวอย่างข้างต้น นำเสนอภาพของผู้คนมากมายที่หลังไหลกันมาฟังการพูดของ

ฤๅษีโมก และเนื้อหาของการพูดได้แสดงนัยยะที่สื่อความหมายว่า ชีวิตในสังคมทุนนิยมภายใต้พื้นที่เมืองเปรียบเสมือนการผจญภัยที่เต็มไปด้วยอันตราย แต่ต่างกันตรงที่ในเรื่องเพชรพระอุมาอันตรายเกิดจากสัตว์ป่า ขณะที่ชุมชนเมืองอันตรายเกิดจากการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยที่เน้นการบริโภคเชิงสัญญะที่ทุกอย่างถูกประกอบสร้างความหมายให้เป็นวัตถุแห่งการค้าเพื่อสนองตอบความปรารถนาของมนุษย์นั่นเอง

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ในโลกที่เต็มไปด้วยสัญญะ สินค้าไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในเชิงกายภาพในฐานะที่เป็นวัตถุสนองความพอใจ (material utility) เท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องของการบริโภคเพื่อแสวงหาความหมายและการคงอยู่ (existence) ของตัวตนในอาณาจักรแห่งสัญลักษณ์ (the realm of symbolic) เป็นการบริโภคความหมายทางสัญลักษณ์ (symbolic meaning) เพื่อแสดงภาพลักษณ์ของตน (นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. 2553 : 155) ฤๅษีจึงถูกสร้างให้เป็นสัญลักษณ์ของความหลุดพ้นจากระบบทุนนิยมผ่านปฏิบัติการโฆษณาให้เป็นสินค้าที่น่าปรารถนา ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดแรงจูงใจและต้องการที่จะเข้ามามีความสัมพันธ์กับสินค้านั้นๆ การสร้างสินค้าผ่านความแปลกใหม่จึงกลายเป็นพื้นที่แบบหนึ่งในการวิพากษ์ระบบทุนนิยม พื้นที่ของวัตถุจึงถูกประกอบสร้างความหมายใหม่ให้กลายเป็นห้างสรรพสินค้าที่ให้บริการความแปลกใหม่และสะดวกเพื่อกระตุ้นการบริโภคของผู้คนในสังคม

สังคมนิยมมหัศจรรย์กับนัยของการวิพากษ์ลัทธิบริโภคนิยม

สังคมนิยมมหัศจรรย์ (magical realism) เป็นลักษณะเด่นอีกแบบหนึ่งของเรื่องเล่าแนวหลังสมัยใหม่ ที่เน้นการผสมผสานความจริงกับความมหัศจรรย์เพื่อมุ่งลดทอนการยึดมั่นในศูนย์กลางโดยทำให้ความแตกต่างระหว่างโลกความจริงกับโลกที่มหัศจรรย์สื่อความสำคัญถึงการเป็นพื้นที่ของการปะทะสังสรรค์ระหว่างความหลากหลาย ทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและบทบาทของการเมืองเชิงอำนาจปรากฏอย่างเด่นชัด ทั้งนี้วรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์แตกต่างจากวรรณกรรมแนวสังคมนิยมในแง่ที่เหตุการณ์เหนือธรรมชาติในเรื่องมิได้ถูกแปรให้กลายเป็นเรื่องปกติด้วยชุดคำอธิบายตามหลักเหตุผลเชิงประจักษ์และหลักวิทยาศาสตร์ ขณะเดียวกันก็ต่างจากวรรณกรรมแนวแฟนตาซีที่เหตุการณ์มหัศจรรย์ถูกอธิบายด้วยอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ (mode of narration) วรรณกรรมแนวสังคมนิยมมหัศจรรย์จึงเป็นวิถีแห่งการบ่อนทำลายความชอบธรรมและอำนาจของญาณวิทยาที่อิงอยู่กับหลักเหตุผลนิยม และความจริงเชิงประจักษ์ที่ทำหน้าที่เป็นรากฐานทางความคิดค้ำจุน

วรรณกรรมแนวสังคมนิยม อีกทั้งยังเป็นวิถีแห่งการขัดแย้งและการต่อต้านการตกไปอยู่ในกับดักของกลุ่มตรงข้ามระหว่างความจริงกับความมหัศจรรย์ เหตุผลกับความเชื่อ ตะวันออกกับตะวันตก สมัยใหม่กับดั้งเดิม ศูนย์กลางกับชายขอบ ฯลฯ โดยการนำกลุ่มตรงข้ามมาประสานงากันบนระนาบเดียวกัน ทำให้วรรณกรรมดังกล่าวมีลักษณะพันธุ์ผสมหรือพันทาง (hybridity)(ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. 2555 :54) และเมื่อวรรณกรรมไทยรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกดังกล่าวมาใช้ย่อมมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยที่ยังคงไว้ซึ่งระบบความเชื่อเหนือธรรมชาติในรูปแบบของตำนาน หรือเรื่องเล่าประจำถิ่น รวมถึงการกลายเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์ปรากฏการณ์ทางสังคมในชุดต่างๆ

ในวรรณกรรมเรื่อง ลูกสาวฤษี เป็นอีกเรื่องหนึ่ง que แสดงนัยยะของความเป็นสังคมนิยม มหัศจรรย์ โดยการนำเอาชุดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติของตัวละครฤษีมานำเสนอผ่านโลกแนวสังคมนิยม ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวแม้มีสาเหตุมาจากลัทธิทุนนิยมที่ผู้คนต้องแสวงหารายได้เพื่อการยังชีพในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจนต้องผันตัวมาเป็นฤษีเพื่อหวังเงินบริจาคน แต่ชุดพฤติกรรมที่ฤษีทุกคนแสดงออกถูกสร้างความหมายใหม่ผ่านความแปลกประหลาด มหัศจรรย์ ภายใต้โลกที่ทุกคนมุ่งหวังกำไรในเชิงพาณิชย์ การบำเพ็ญเพียรจึงเป็นเรื่องที่ต่อต้านกับวิถีคิดดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเงิบของฤษีโมกที่ไม่สามารถทำได้ในยุคของของมูลข่าวสารที่พรมแดนทางความรู้และความคิดถูกเชื่อมต่อกับทั่วโลก ความเงิบจึงถูกประกอบสร้างให้เป็นปรากฏการณ์มหัศจรรย์เพราะทุกคนในโลกทุนนิยมไม่สามารถกระทำ ได้ หรือในตอนที่ฤษีถูกจับกุมในข้อหาทำลายพุทธศาสนา เว้นแต่ในฐานะลูกสาวของฤษีได้ออกมาประท้วงโดยยึดหลักอหิงสาตามแบบมหาตมะ คานธี ของอินเดีย ปรากฏการณ์ดังกล่าวถูกกล่าวขวัญถึงอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในระดับสื่อมวลชนจนทำให้ผู้เป็นแม่ชาวต่างชาติเมื่อได้รู้เรื่องจากรายการโทรทัศน์ถึงกลับบินมารับเธอไปอยู่ด้วยที่ต่างประเทศ ดังตัวอย่าง

“เช่นกัน งานนี้เธอจำต้องสู้เพื่อเกียรติศักดิ์ศรีของพ่อและฤษีอื่นๆทุกคน เธออนาคิตทบทวนหลายตลบเรื่องพ่อ และกลุ่มฤษี พวกเขาถูกทำให้ปราศโดยสิ้นเชิงจากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า ด้วยอำนาจวาจาที่ใส่ความ อำนาจที่กัดไม่ปล่อย อำนาจเงินสร้างสถานการณ์ อำนาจการตลาดหรือเศรษฐกิจ อำนาจสื่อและการเมืองที่โถมใส่ฤษียากจนผู้ไร้อำนาจต่อรอง เธอเกิดไฟแค้นสมุทรวง

“งานนี้ฉันจะไม่ยอม”

เธอคิดระหว่างลูกผู้หญิงตัวเล็ก ๆ กับทางการ เมื่อต้องการชัยชนะต้องสร้างแรงกดดัน บางทีผู้หญิงตัวเล็ก ๆ อย่างเธอที่ตัดสินใจอดอาหารประท้วง และคิดตายเป็นตายเพื่อผดุงความยุติธรรมตามแนวทางรัฐบุรุษมหาตมะ คานธี อาจจะสร้างแรงกระเพื่อม” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 155)

ปรากฏการณ์ที่เวन्दี้คืออาหารแสดงนัยยะของการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งคือ การสร้างมายาคติของความเป็นนักสตรีนิยม (feminism) ที่เข้าปะทะกับอำนาจ (power) ชุตต่างๆทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจรัฐ และอำนาจทุนนิยม ที่กดทับกลุ่มฤษีให้เป็นชายขอบทางสังคม โดยไร้สิทธิในการต่อสู้และต่อรองกับกลุ่มอำนาจดังกล่าว ชาวเวन्दี้คืออาหารเพื่อทวงพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มฤษีกลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าตื่นตาตื่นใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งหนึ่งที่ทำให้เธอต่างจากคนอื่นคือ “ความเป็นลูกครึ่ง” ซึ่งเป็นเรื่องของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ที่สังคมยุคบริโภคนิยมเริ่มให้การยอมรับเนื่องจากลักษณะดังกล่าวถูกสร้างให้เป็นสินค้าในสื่อบันเทิงอย่างแพร่หลายและได้รับความนิยมในวงกว้าง ดังตัวอย่าง

“เวन्दี้หนึ่งลงขันตสมาธิ ปลอ่ยให้ป้ายที่วางล้อมได้ทำหน้าที่ของมัน หลายคนที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าและคู้้นเคยกับเธอดีแอบยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ บ้างเข้ามาทักทายและตกใจ บ้างคิดตลก สายๆมีนักท่องเที่ยวดูเดินเตรเตรมาเจอเธอนั่งกลางศาลาเห็นป้ายล้อมดูแปลกๆก็ถามไถ่จนได้ความ จากนั้นจึงพากันกดชัตเตอร์ขอถ่ายรูปคู่ สายแก่งมีการพูดกันปากต่อปาก นางบุหงาแม่เลี้ยงเฟิงได้ข่าวเวन्दี้ประท้วงอดอาหาร เธอมาเยือนร้องอ้อนวนกับน้องฟ้าขอให้เลิกร่ากันเถอะ ประยนต์เฟิงรู้เหมือนกันตั้งแต่ได้จับปากเธอเย็นวาน เขาารู้สึกช็อกกับข่าวนี้จึงรีบทิ้งงานในเมืองมาเฝ้า ตอนเย็นๆเธอกลายเป็นจุดสนใจที่ไม่ธรรมดาอีกต่อไป มีผู้คนหมุนเปลี่ยนเวียนชมตรงศาลาไม่ขาดสาย และเช่นเคย เมื่อมีข้อมูลใหม่ๆมากองตรงหน้าอย่างมีน้ำหนัก นักข่าวพากันตอมหึ่งตามหน้าที่ ชาวเธอถูกแพร่ออกอากาศในช่วงเย็นและกลายเป็นที่ฮือฮาทันที อย่างแรกด้วยดีกรีความเป็นลูกครึ่งหน้าตาอ่อนข้างสวย ข้อสองเธอต้องการประท้วงเพื่อพ่อตามเจตนาธรรมณ์ต่างๆ อย่างที่สามคนสวยๆไม่น่ามาอดอาหารประท้วงแบบคานธี มีหลายๆสำนักงานวิเคราะห์เจาะลึกตบท้ายด้วยการหัวเราะก๊าก บอกว่าการกระทำแบบนี้เป็นการกระทำที่ล้าสมัย ในยุคที่ทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎกติกาสากลและมีความยืดหยุ่นมากแล้ว ดังนั้นการประท้วงอาจถือเป็นความช่วยของผู้อาวุโสที่ประเมินฝ่ายฤษีต่ำไปหน่อย” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 156-157)

จากตัวอย่างข้างต้น สังคมข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันได้สร้างการต่อสู้และการต่อ
รองของกลุ่มคนชายขอบให้กลายเป็นกิจกรรมเพื่อความบันเทิงของคนดู โดยไม่ได้เน้นที่
วัตถุประสงค์หลักของการประท้วง แต่มุ่งเน้นไปที่ความเป็นลูกครึ่งและวาทกรรมความงาม
ที่สร้างพื้นที่ในเชิงพาณิชย์ได้เป็นอย่างดีในโลกทุนนิยม นอกจากนี้การประท้วงของเธอยัง
ถูกใช้ประโยชน์จากทั้งนักวิชาการ และกิจการค้าขาย รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เน้นการได้
สัมผัสกับวัฒนธรรมที่แปลกประหลาดของสังคมแบบตะวันออก อย่างไรก็ตามท้ายที่สุดฤณี
เหล่านั้นก็โดนปล่อยตัว และมีพื้นที่อย่างเป็นทางการในการอยู่อาศัยภายใต้การจัดการของรัฐ

ในตอนท้ายของเรื่องที่ว่าเวนด์ได้กลับมาเยี่ยมเยียนผู้เป็นพ่ออีกครั้งหลังจากที่เธอได้
ไปอาศัยอยู่กับแม่ที่ต่างประเทศ ประยงค์ได้พาเธอไปชมนิคมฤณีที่อยู่ภายนอกเมืองที่เต็มไปด้วย
ต้นไม้หน้อยใหญ่ปกคลุมเพื่อให้เหมาะแก่การปฏิบัติกิจของฤณี รวมทั้งมีการออกกฎ
อย่างเคร่งครัดในการห้ามเยี่ยมชมในช่วงสี่เดือนคือ สิงหาคม กันยายน ตุลาคม และ
พฤศจิกายน เพื่อให้ฤณีได้ปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ ลักษณะดังกล่าวแสดงนัยยะของการ
ควบคุมและจัดระเบียบในเชิงพื้นที่ของรัฐให้กับกลุ่มคนชายขอบโดยมองว่า คนเหล่านี้จะ
ต้องใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่พิเศษเท่านั้น ไม่สามารถก้าวข้ามมาสู่พื้นที่ในสังคมเมืองได้ เนื่องจาก
สังคมเมืองในเรื่องเล่าถูกนิยามว่าเป็นโลกของทุนนิยมที่เน้นมิติการบริโภคเชิงสัญญา ขณะที่
ชุมชนฤณีคือความพยายามในการต่อต้านชุดวิธีคิดดังกล่าว ชุมชนฤณีจึงเปรียบเสมือน
แหล่งท่องเที่ยวที่แปลกพิสดารและให้ความบันเทิงสำหรับผู้ที่ต้องการสัมผัสกับโลกเหนือ
ธรรมชาติหรือโลกแห่งความมหัศจรรย์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยตรรกะทางวิทยาศาสตร์
อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าได้เน้นย้ำโดยพยายามวิพากษ์โลกทุนนิยมในตอนท้ายว่า คนที่อยู่ใน
สังคมดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องดิ้นรนเพื่อต่อสู้และต่อรองกับอำนาจของความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีที่สร้างคนให้เป็นสินค้าเพื่อความบันเทิง ขณะที่โลกของฤณีคือโลกแห่งการบำเพ็ญ
เพื่อการหลุดพ้นจากอุตสาหกรรมและการครอบงำจากวิธีคิดดังกล่าว ดังตอนท้ายของเรื่องที่
บรรดาฤณีได้บำเพ็ญเพียรจนสามารถสร้างอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ภายใต้โลกแบบสังคมนิยมได้
สำเร็จ ดังตัวอย่าง

“จากนั้นเวนด์และประยงค์ได้ยินเสียงเหมือนอะไรบางอย่างโผล่พุ่งพรวดขึ้นจาก
ดงไม้ และเธอแทบไม่เชื่อสายตาเพราะอีกห้าร่างที่เหลือคือฤณีโมก ฤณีชิต ฤณีผล ฤณีหอย
ทั้งหมดกำลังลอยขดสมาธิกลางอากาศ และร่างอื่นๆที่โผล่ขึ้นมาก่อนหน้าก็ลอยไปรวมกัน
ครบฤณีแปดตน

เวนด์ไม่อยากจะเชื่อ เธอพร่ำบ่นแต่คำฝรั่ง “มายก็อด เวย์วันเดอร์ฟูล โอ มาย
ก็อด เวย์วันเดอร์ วันเดอร์ฟูล”

ประยงค์ยืนกอดอกยิ้ม เขารู้ดีว่าการมาถึงระดับนี้เพราะความเคร่งครัดในวัตรปฏิบัติและการบำเพ็ญเพียรตบะอย่างหนักในหลายปีที่ผ่านมา ฤทธิ์เดชได้เกิดขึ้นแล้วหลังความพยายามอย่างหนัก ทั้งหมดเป็นเรื่องเหลือเชื่อ แม้เขาจะเคยเห็นฤษีบางตนแสดงอิทธิฤทธิ์อยู่บ้าง แต่ไม่เคยเห็นแจ่มแจ้งขนาดนี้ เวन्दี้รีบยกกล้องดิจิทัลขึ้นถ่าย และเธอขอให้ประยงค์ช่วยถ่ายภาพเธอที่มีฤษีลอยอยู่แปดตนเป็นแบ็กกราวด์” (ลูกสาวฤษี. 2549 : 183-184)

ตัวอย่างข้างต้น อิทธิฤทธิ์ของฤษีเกิดจากการบำเพ็ญปฏิบัติในสถานที่ที่เหมาะสม เวन्दี้ถูกสร้างให้เป็นภาพแทน (representation) ของโลกตะวันตกที่อยู่ภายใต้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่ได้สัมผัสโลกตะวันออกอันลึกลับผ่านเรื่องเล่า ตำนานพื้นถิ่น ตลอดจนกฎหมายพื้นบ้าน การบรรลุของฤษีแสดงนัยยะของการหลุดพ้นจากลัทธิทุนนิยม แต่พฤติกรรมดังกล่าวกลับถูกชุมชนเมืองทำให้ฤษีกลายเป็นสินค้าในทางวัฒนธรรมเพื่อขายความบันเทิงและความแปลกประหลาดที่ไม่สามารถพบเห็นได้ในโลกของชุมชนเมือง การนำเสนอเรื่องเล่าโดยใช้วิธีคิดแบบสังคมนิยมมหัศจรรย์นอกจากจะเป็นการสลายพื้นที่ของความจริงกับความมหัศจรรย์ในรูปแบบของปรากฏการณ์ฤษีแล้ว ยังแสดงนัยยะของการวิพากษ์สังคมแบบบริโภคนิยมอีกด้วย

บทสรุป

ในเรื่องเล่าหลังสมัยใหม่ที่มีกลวิธีในการเล่าเรื่องที่หลากหลาย เช่น การล้อ การใช้สัมพันธบท หรือรูปแบบสัญลักษณ์มหัศจรรย์ ได้นำเสนอการวิพากษ์การเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏการณ์ของลัทธิทุนนิยมที่ได้สร้างโลกแห่งสัญลักษณ์ชุดหนึ่งขึ้นมา ปรากฏการณ์นี้ในเรื่องเล่าได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเข้าสู่ความเป็นชายขอบของผู้คนผ่านระบบเศรษฐกิจและวาทกรรมการพัฒนาที่ทำให้คนจนขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ คนชายขอบจึงต้องแสวงหาวิธีการต่อสู้และต่อรองผ่านชุดวาทกรรมฎีซึ่งถูกนิยามและช่วงชิงความหมายในมิติที่หลากหลายทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ วาทกรรมฎียังคงถูกครอบงำด้วยลัทธิบริโภคนิยมที่ทำให้ปรากฏการณ์แปลกประหลาดมหัศจรรย์ดังกล่าวกลายเป็นสินค้าในทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความปรารถนาในการบริโภคเชิงทวิลักษณ์ (dualism) ของผู้คนที่ไม่ได้เน้นด้านที่ซ้ำซากวนเวียน (repetition) เท่านั้น แต่ระบบทุนนิยมได้พรางตาเรื่องความซ้ำซากจำเจดังกล่าวโดยสร้างความตื่นตาแปลกใหม่ (novelty) ขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างภาพนิมิตของฎีผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม การต่อสู้และการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนชายขอบยังคงตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์แบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนฎีที่มีอิทธิฤทธิ์จริงจากการบำเพ็ญเพียรถูกจัดระเบียบเชิงพื้นที่โดยรัฐให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาวไทยและชาวต่างชาติที่ปรารถนาจะบริโภคความแปลกประหลาดพิสดารจากคนชายขอบที่ไม่สามารถสัมผัสได้ในพื้นที่เมือง นวนิยายแนวหลังสมัยใหม่จึงแสดงบทบาทในการเปิดพื้นที่ให้คนชายขอบได้ต่อสู้และต่อรองกับอำนาจทางสังคม รวมไปถึงแสดงนัยยะในการวิพากษ์ยุคบริโภคนิยมได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
การเมือง กับสื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- จันทร์ เจริญศรี. (2544). โฟลโตเดิร์นกับสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- ชญาณ์ทัต สุภขลาชัย. (2556). ความใกล้ชิดของความหมายแห่งชีวิต : สังคมวิทยาชีวิต
ประจำวัน. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2555). สัจนิยมมหัศจรรย์ไทยในคาถาภูมิปัญญาท้องถิ่น. อ่าน,
4(1), 38-62.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม. กรุงเทพฯ:
สมมติ.
- ถนอมนวล หิรัญเทพ. (2551). วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. (2553). โฟลโตเดิร์นกับเศรษฐศาสตร์ : บทวิพากษ์สมมุติฐานความมี
เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- ปรีตดา เณลิเมฝ้า กอนันต์ดกุล. (2544). ชีวิตชายขอบ : ตัวตนกับความหมาย กรณีศึกษา
เกย์หญิงรักหญิง คนชรา คนเก็บขยะ วัยรุ่น เด็กข้างถนน. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยา.
- ปริทรรศน์ต่างกูร. (2549). ลูกสาวฤดู. กรุงเทพฯ: แพรสสำนักพิมพ์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2550). การเดินทางของสินค้าสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2550). ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง : ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิง
คดีร่วม สมัยของไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดี
และวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Berney, Darin. (2004). *The network society*. Cambridge: Polity.

